

aprill 2011

Eesti Lihasahaigete Seltsi

INFOLEHT

Selles numbris:

Juhtkiri

Kojujääjatele kripelduseks

Oktoobris 2009 Saksamaal

DisNet kohtumine Tallinnas

DisNet Prantsusmaal

ELSi noored Riigikogus

Kus häda kõige suurem... – SEBE ratastoolibuss

Haridus – ülikoolide ligipääsetavus Tallinnas

Saame tuttavaks – Liina õnn Nastja

Teated suvepealinnast – Pärnu osakonna väljasõit

Väljaandja: ELS

Toompuiestee 10-208, 10137 Tallinn

www.els.ee, els@els.ee

Toimetajad: Jüri Lehtmets

Küljendaja: Eva Leini

Trükk: OÜ Erkotrükk

Kaanel: kolm pärlilille

Autor: **Laura Luide**

Laura on tegelenud käsitööga pea terve oma elu. Pärlitehnikaga on ta tõsisemalt töötanud alates möödunud aastast, kui teine seltsi liige, Triin Suvi, teda uuesti pärlipisikuga nakatas.

Kaanel olevad kolm lille on valminud erinevates tehnikates, kuid põhimõte on üks – hulk pärleid aetakse peenele traadile, mida käsitööline vastavalt oma soovile põimib, luues erinevaid mustreid ja kujundeid alates lilledest ning lõpetades näiteks kaelkirjakuga.

Üle pika aja uus infoleht ja heietused tulevikust

Minult ja teistelt juhatusel liikmetelt on tihti uuritud, millal siis taas infolehte lugeda saab.

Kõigi rõõmuks on saabunud pikale ootamisele lõpp. Selle infolehe teema on kui „Rääkimata lugu“, sest leht koosneb vanadest lugudest, mis jäävad eelmisse ja üle-eelmisse aastasse. Pajatame vanad lood ära, siis tulevad uued.

Antud infolehe olen toimetanud mina kui algaja; see on mu esimene vasikas, mis loodetavasti pole päris aia taha läinud. Lehe kokkupanek ei olnudki nii kiire, kui ma lootsin: lugude kättesaamine viibis ja vahel jäi ka enda järjekindlusest vajaka. Lehte tehes avastasin, et detailidega töötamises ma kuigi tugev ei ole ja sain tihti Küllilt vigadele tähelepanu juhtivaid kirju, mis olid suureks abiks.

Juhatuses olles on nii mõnigi juhatusel liige mõistnud, kui keeruline on leida töö ja aktiivse eraelu kõrvalt aega tegeleda ühingu juhtimisega. Tore on näha, et oleme suutnud jõululõuna tava hoida ja see jätkub ka tulevikus. Jõululõuna korraldamisele peab keskenduma ainult paariks nädalaks ja selle rõõme saab nautida ühe päeva, seejärel on aeg taas oma igapäeva toimetuste juurde naasta. Kuid ühingu edukas juhtimine nõuab järjepidevat tööd iga päev. ELS on hetkel veidras olukorras, kus meil on oskusi ja raha, kuid kahjuks valitseb aja ja töökäte puudus.

Kevadel on tulemas aastakoosolek, kus seekord tuleb taas valida uus juhatus. Praegused juhatusel liikmed on näinud raskusi töö ja seltsielu korraldamise ühitamisel. Samas soovivad nii juhatusel kui liikmed, et jätkuksid traditsioonilised

tegevused: toimuks aastakoosolek ja suvelaager, ilmuks infoleht, kogunetaks jõuluürituseks. Kuigi selles lehes aastakoosoleku kutset ei ole, tasuks kõigil juba varakult kujundada oma arvamus, et mis peaks seltsist saama.

Igal liikmel palume mõelda omapoolseid ettepanekuid, kuidas tagada seltsi töö jätkumine oodatud moel või mingil muul moel, ning viise, kuidas ise omalt poolt panustada. Kindlasti tasuks mõelda ka juhatusel liikmeks kandideerimisele. Seltsi vedamine on omajagu väljakutse ja nõuab energiat, mistõttu peaks inimesed neil juhtivail kohtadel vahetuma – et mitte astuda kõrvale seetõttu, et jaks lõppeb, vaid selleks, et hingetõmmata.

Annan endast parima ja usun, et järgmist infolehte ei pea ootama kaks aastat.

Jüri Lehtmets

Oktoobris 2009 Saksamaal

ANDREA VESMES

Kirjutan siinkohal ülevaate noorsoovahetusprojektist, mida sattusin juhtima otsekohe, kui ELSi astusin. Tõtt öeldes polnud ma seni puudega inimestega üldse kokku puutunud, veelgi vähem oskasin ette kujutada elektriratastooli kasutavate inimeste reisimis- või olmeprobleeme. Siiski käisime 10-liikmelise rühmaga Saksamaal ära. Gruppi kuulusid lisaks minule **Eret Pank**, **Alina Poklad** emaga, **Marat Džukajev**, **Jüri Lehtmets** ja **Karl Neilinn** koos vendadest abistajatega.

Jüri reisihommik algas juba varakult, nimelt pidi ta vend Madis bussi ära viima ja ühistranspordiga tagasi tulema.

Jüri istus tavatooliga liikumatult lennujaamas ja kuulas muusikat vist juba kella poole kuuest hommikul. Reis sihtpaika oli pikk, lennuk väljus Tallinnast 8.50, Riias tegime vahepeatuse ja Berliini jõudsime kohaliku aja järgi 14.05. Berliini pearongi jaama pidime sõitma kahes jaos, kuna lennujaamabussid mahutasid korraga kaks või kolm ratastooli. Võrreldes Tallinnaga olid bussijuhid palju äkilisema sõidustiiliga ja järsud pidurdused olid sõidu pärisosa. Turvalisuseks oli ratastoolile ka vöö peale pandud. Väike närv oli sees, aga saime ilusti hakkama.

Rongijaamas läksid meie inimesed sööma samal ajal, kui mina käisin meile pileteid hankimas. Rämpstoidu vihkajad Jüri ja Karl veeti vendade juhtimisel McDonaldsisse, tavatool oli nad otsustamisest praktiliselt vabas-

tanud. Nägime ebaviisakat sakslannat, kes ilmsetele vihjetele vaatamata meile kohta ei vabastanud ja nautis friikartuleid mõnuledes, silmi kinni hoides. Pärast seda vaatepilti oli Karli ja Jüri ühine otsus sinna mitte kunagi naasta.

Oleksime peaaegu vale rongi peale roninud, aga õnneks oli Jüri vend Madis piisavalt tähelepanelik. Tihti oli just Madis see, kes kriitilistel hetkedel juhtimise üle võttis. Läksime Rostocki rongile, mis oli igati mõnus ja mugav, invavagunis oli ka WC ratastoolikasutajatele. Sõit oli meeletult pikk, ligi kolm tundi. Aknast nägime palju lagunenud majasid, mis Ida-Saksamaale omased. Poistele avaldas muljet Berliini pearongi jaama massiivsus, kust väljuvad rongid neljal eri korrusel, ja kiirrong, millega nad oleksid kangesti tahtnud sõita.

Hurmap vanaaegne tuulik Küstenmühles, meie tegutsemispaigas

Rostocki jõudsime kusagil kuue ajal õhtul, kus meil oldi minibussidega vastas. Meid laeti peale ja viidi ööbimiskohta Kühlungsborni, kus ööbisime terve nädala korraldajate organisat-

sioonile „Ohne Barrieren,, kuuluvas hostelis. Tube nähes tabas meid üllatus: need olid nõukaaegsed, helesinised seinad, kõrged laed, kahes seinas narivoodid, mööbel oli ajast ja arust –

see oli väike šokk isegi minu jaoks, kes ma juunis seal käisin. Siis olin ööbinud ilusas remonditud toas, aga nüüd pandi meid neljakesi (mina, Eret, Alina ja Anna) ühte tuppa, kus oli väga vähe ruumi ratastoolile. Laudki toas oli nii väike, et sinna mahtus korraga kaks inimest istuma. Marat ja Ruslan said samasuguse toa, kuigi veidi parema. Terve koridori peale, kus oli umbes kaheksa tuba, oli kokku ainult kaks WC-ga vannituba, üks poistele ja teine tüdrukutele. Karl ja Jüri said vendadega maja kõige uhkemad toad, neil oli kummalgi oma vannituba toas ja euroremont tehtud ning tagatipuks olid nad kahekesi terve koridori peale, kus oli veel lisaks kaks WC-d dušiga.

Hommikuti ja õhtuti saime keha kinnitada hosteli buffetlauas, kus oli palju erinevaid salateid, sinke, hommikuhelbed, juuste, köögivilju jne. Esimesed kaks päeva oli see ving ja

hea, aga siis juba muutus ühekülgseks ja igavaks. Ainuke vaheldus oli meil õhtusöökide osas, aga seegi ei olnud midagi erilist. Rohkemat pakkus toimumiskohas Küstenmühles pakutav lõunasöök, sest seda valmistasid ikkagi kohaliku restorani kokad.

Töötube oli kokku kaheksa – tants, bänd, õmblemine, video tegemine, puutöö, keraamika, maal ja teater. Meile öeldi esimesel päeval, et kõik peavad valima ühe töötoa ja selles nädal aega osalema, jäi mulje, et teisi proovida ei tohigi. Nii hull muidugi asi ei olnud. Mis kurvaks tegi, oli see, et suhtluskeeleks ei olnud mitte inglise keel, nagu me arvasime, vaid hoopis vene ja saksa keel. Keele tõttu ei saanud mina ja Eret proovida maali- mist, kuna selle läbiviija oli venelane ja tema muid keeli ei rääkinud. Imestas, et kuidas eestlane ei oska vene keelt ja põhimõtteliselt eiras meid ülejää-

nud aja. Laagri suurimaks elamuseks oli neljapäeval toimunud vana auruve- duri Molly sõit. Vagunisse saime pik- kade rauast relsside abil.

Nii me veetsime esimesed neli päe- va, ise otsisime endale tegevust, kee- gi meid väga suunama ei kippunud seal, mistõttu oli meil väga palju vaba aega ja see ei meeldinud meile ning ka soomlastele. Tegime ettepanekuid aja sisustamise osas organiseerijatele ja kauplesime endale välja linnaeks- kursiooni Rostockis. Reedel viidigi meid linna peale, anti kaart kätte, näi- dati, kus on kohtumispaik ja läksime kõik omapead liikvele. Veetsime aega peamiselt linna vaadates ja poodeldes. Karl ja Jüri panid tähele, et võrreldes Eestiga on ratastoolis inimesed siin nii tavaline nähtus, et kiputi lausa otsa koperdama. See, kes vähegi kehvasti käis, kasutas liikumiseks ratastooli.

Vahepeal läksime oma kohtumispai- ka keha kinnitama; igale riigile anti kindel aeg söömiseks. Meie kõigi pet- tumuseks jagati meile paagiautoga ko- hale veetud suppi. Pärast seda läksime kõik koos tsirkusesse. Eretile oli see esimene sellelaadne kogemus üldse. Väga andekad ja osavad artistid esi- nesid meile nii Saksamaalt kui Vene- maalt, ka loomad tegid meile etteas- teid. Nägime erinevaid Aafrika asukaid nagu kaamlid, elevandid, jõehobu, ni- nasarvik, kaelkirjak. Hobused tegid päris võimsa tantsuetteaste. Poiste- le ei meeldinud see, et loomi kasutati tsirkuses, nad leidsid, et see on looma- de piinamine. Meie arvamused siinko- hal läksid lahku – mina arvan, et mis tsirkus see ilma loomadeta on, see on aegade algusest nii olnud ja milleks ikka traditsioone muuta. Vaheajal ja lõpus sai lasta end elevandiga pildista- da; see käis nii, et ronisid vandile sel-

ga, üks töötaja tegi sinust pilti ja pärast ostsid kahe euro eest pildi välja. Üks pime poiss käis vapralt isegi elevandi seljas ära.

Pärast tsirkust läksime tagasi Kүүлungsborni, sõime õhtust ja siis oli natukene vaba aega enne diskot. Pidul oli tore, meie igapäeva lõunalauad kaeti

ilusate linade ja küünaldega, erinevaid alkohoolseid ja mittealkohoolseid jooke oli samuti. Algas üritus kõikide tänamisega, soomlaste lauluga ja ühis- pildi tegemisega. Ja siis läks jammimiseks, vaimupuudega noored läksid kohe tantsupõrandale ja nautisid endid täiel rinnal, meie mängisime kaarte, teised aga läksid linna peale jalutama või hoopis magama.

Tavaõhtutel käisime seltskonnaga linnaga tutvumas, poodidesse ei pääsenud, sest need pandi juba viiest kinni, toidupoeid olid ainsana lahti. Mere ääres oli suur vaateratas, keegi selle peal meie omadest ei käinud aga õhtupimeduses oli seda kihvt vaadata, see oli üleni tuledesäras. Jüri, Karl ja nende vennad käisid ühel õhtul itaalia restoranis. Eriti mõnus oli olla terrasil, kuna seal olid sooja andvad laternad. Alina ja Marat käisid aga hiina restoranis teravaid maitseid nautimas.

Eesti grupp Rostockis enne tsirkusse minekut

Pärast sööki oli meil alati natuke vaba aega, mille jooksul moodustusid grupid laudade ümber, aga me ei osanud arvata, et need ongi jututoad. Jüri ja Karli headeks vestluspartneriteks olid nende vana tuttav **Olli Nordeberg** ja tema sõber, elektriratastoolis Turu linna arhitekt **Heikki Haulisto**. Karl ja Jüri tutvustasid neile ka nende ettevõtmist Party On Wheels, mis avaldas kahele soomlasele muljet ja nemad käisid välja idee, et midagi sarnast võiks ka Turus teha.

Algsete plaanide kohaselt pidime meie läbi viima tantsutuba, aga kohapeal selgus, et seal juba on juhendaja ja nii ei osalenud me ka selles ettevõtmises. Tuleb tunnistada, et me olime suhteliselt passiivsed seal, ma küll üritasin Karli ja Jürit tagant utsitada, et nad midagi teeks, sest teised olime veidi rohkem aktiivsemad. Nii ma sundisin neid lõpuks puutööd tegema. Sel-

Paljud osalejad olid kunsti vallas imetlusväärset andekad

gus, et nad suudavad ja oskavad väga hästi joonistada ja pilte puidule põletada. Meie Eretiga tegime ka veidi savi kõrvalt puutööd, põletasime kõigile meie osalejatele kaela riputamiseks väikesed puuplaadikesed „Ohne Barrieren“ sümboli kajakaga ühel pool ja majakaga teisel pool.

Laupäeval oli meil lõpetamine, kus bänd tegi muusikat ja üks pime ruumeenlane laulis kauni häälega. Saime teada, et tal on oma muusikakollektiiv kodumaal. Bulgaaria mustlaslapsed tantsisid meile oma rahvatantsu, ka seda oli tore jälgida, palju emotsiooni oli nende tantsus. Rostocki koha-

lik televisioon oli kohal ja filmis meie lõpetamist. Kõikide riikide esindajad said korra laval käia ja rääkida, kust pärit ollakse ja mis organisatsioonist, millest seni osa on võetud.

Lõpetuseks võin öelda, et hoolimata erinevatest möödalaskmistest jäin mina kogu üritusega rahule. Seal sai palju nalja, suhelda teiste rahvustega ja lõbutseada. Eriti meeldis mulle Kühlungsborn, mis on Läänemere-äärne kuurortlinn. Rannapromenaad olid väga pikk ja ilus oma muuli ja laine-murdjatega. Ilmad soosisid meie sealviibimist, eriti viimasel päeval, mil termomeeter näitas 28 kraadi sooja. Esimestena lahkusid sellel kuumal suvepäeval Andrea, Alina, Alina ema, Jüri ja Madis. Kuna meil oli lennukini aega, siis mängisime raudteejaama ees välikohvikus kaarte. Kahju, et me kõik ei saanud sealt esmaspäeval koos ära tulla – teised pidid ootama oma lah-

kumist meie ööbimiskohas järgmisel päeval. Soomlased olid eriti pahased oma rühmajuhi peale, kes lahkus eelnenud päeval ja jättis nad teadmatusse, kuid üheskoos suudeti olukord lahendada ja pääseti ilusti koju. Üldiselt

häiris meid liigne vaba aeg ja tegevuse-tult olemine, paarile toidugurmaanile aga valmistas pettumust meile pakutud lihtne toit ja see, et meile anti vabad käed otsustamiseks, mida oma vaba ajaga peale hakata.

Eret ja Andrea Rostockis suppi ootamas

DisNet kohtumine Tallinnas

TRIIN NAADEL

Varasemates infolehtedes on ilmunud paar artiklit projektist DiSNet, mille raames meie seltsi liikmed käisid Kreekas ja Inglismaal. Käesolevas infolehes on ka Alina poolt kirjapandud jutustus DiSNeti viimasest kohtumisest Prantsusmaal Bordeauxis aprillis 2010. Mina aga teen lähemalt juttu aasta tagasi (oktoobi lõpp, 2009) ELSi korraldatud projektikohtumisest Tallinnas.

Seltsi jaoks oli see esimene kord korraldada niivõrd rahvusvahelist kohtumist – osalejad Inglismaalt, Kreekast ja Prantsusmaalt (kokku 21 inimest). Asja tegi keerulisemaks see, et mina (projektijuht) elan Tartus ja üritus tu-

li korraldada Tallinnas. Seetõttu seadsime sisse kaugjuhtimis-meeskonna, mis koosnes minust, Margitist ja tema õest Pirgitist ning olgu mainitud, et me kõik kolmekesi käime täiskohaga tööl ning kogu ettevalmistustöö sai tehtud nädalavahetuste ja uneaja arvelt. Korraldamisesse panustasid veel Laura ema Maia (pirukate küpsetamisega), Jüri, Karl ja Kristjan (hokitunni korraldamise ja läbiviimisega) ning Alina (tutvumisõhtu mängu väljamõtlemisega). Meeskond töötas meil kui õlitatult ning kaaslaste närvidega käidi kenasti ümber.

Kõige rohkem peavalu valmistas meile ööbimis- ning söögikohtade leidmine. Kuna algselt oli tulemas ligikaudu kuus ratastoolikasutajat, pidime leidma hotelli, kus oleks vähemalt 6 invatuba, kuid enamuses meie hotel-

lides on vaid 1-2 ratastoolikasutajale sobilikku ruumi. Kappasime Margitiga läbi mitmeid-mitmeid hotelle, enne kui leidsime Meriton Grand Conference & Spa Hotel, mis täitis meie ootused

Kreeka isa koos tütreaga vaatetorni ronimas

nii tubade kui teeninduse koha pealt. Söögikohtade otsimine nägi välja samamoodi – kõigis käisime ise kohal, et veenduda pääsetavuses, piisava ruumi ning invatualeti olemasolus.

Üllatusena tuli minule see, et ka tänapäeval tuleb ette suhtumist “ratas- toolis inimesed peaks olema peidus”. Näiteks üks vanalinna tunnustatud restorani avaldas arvamust, et ratas- tooli line-tantsijad võivad olla teistele külalistele ebameeldivad ning pakkusid välja, et kogu meie seltskond võiks istuda eraldi ruumis ning mitte tavakülalistega kokku puutuda. Milline suhtumine!! Aga ärge muretsege, andsin neile julgelt teada, mida ma sellisest mõtlemisest arvan! Üldiselt aga oli teenindavate asutuste suhtumine väga meeldiv ning vastuvõtt igati soe ja abivalmis.

DiSNeti projekti eesmärk on partneritele näidata erinevaid tegevusi, mi-

Prantslased ja eestlased seiklemas Mukri rabas Raplamaal

da puudega inimesed oma kodumaal/ koduseltsis teha saavad, kuid mis pole partner-organisatsioonides veel kasutusele võetud. Nii tutvustasime meie kolme päeva jooksul oma külalistele

ratas- tooli saalihokit, grossingut, line- tantsu ning käisime kogu seltskonnaga Mukri rabas. Tagasiside oli ülimalt positiivne. Üks prantslane oli pime ning tema pidavat siimaani rääkima

sellest, kuidas me rabas käisime. Ta ütles, et raba vetruv pinnas oli väga mõnus ja põnev tema jaoks ning et õhk oli ka täiesti teistsugune. Teismeline Nathan Prantsusmaalt oli vaimus- tuses hokist ning ka grossingust. Pärast Tallinna kohtumist oli tal kindel plaan teha kodus oma hokimeeskond.

Kreekast tulid meile külla perekon- nad, kus lapsed oli nägemispuudega, pluss veel teised füüsilised ning vaim- sed puuded. Need lapsed suhtlesid vaid läbi puudutuste ning emotsioone näitasid välja pahameele- või rõõmu- hõisetega. Enamus Eestisse tulnud va- nemate jaoks oli see esimene kord koos oma lapsega reisida, kuna varem nad lihtsalt ei julgenud seda teha. Näiteks Inglismaa kohtumisel ei nõustunud neist ükski osalema, kuid pärast seda kui projektikohtumine toimus Kreekas ning nad nägid, et mitte keegi ei suhtu nendesse ning lastesse halvasti, tahtsid

nad innukalt osaleda. Kreeka-poolsed projektijuhid olid üllatunud, kui palju nende osalejad projekti jooksul muu- tusid ning ütlesid, et nad pole neid ku- nagi nii muretute ja rõõmsameelsete- na näinud.

Kogu kohtumine kukkus välja suu- repäraselt. Ainuke apsakas oli see, et rabalõunale unustasime kaasa võtta taimetoitlase eritoidu (ühele inimese- le), aga õnneks oli ta mõistev ja sõi liht- salt rohkem Maia imelist kooki. Samu- ti jäid kõik külalised kohtumisega rahule ning kiitsid meie kaugjuhtimis- meeskonna organiseerimistööd.

Mina õppisin samuti tohutult ja sain kogemuse võrra rikkamaks. Lisaks sain teada, et heade sõpradega koos organiseerimine tuleb suurepäraselt välja vaatamata sellele, kui palju kilo- meetreid meid lahutab. Aitäh kõigile abilistele!

Inglismaa meeskond keset raba kuuma suppi nautimas

SEBE ratastoolibuss

JÜRI LEHTMETS

Tõstukiga bussi vajalikkusest linnadevahelistel liinidel on räägitud juba aastaid. Varem oli sületenus ainukeks võimaluseks Tallinna ratastoolikasutajatel kaugliinibussi kasutada. See tähendas, et bussijaamas oli turvamees, kes sind süles bussi tassis.

Varem peeti peamiseks takistuseks ratastoolis liikujate tõttu raisku minevaid istekohti. Tõepoolest, ühe ratastooli koha tekitamiseks tuleb loobuda neljast istekohast. Riigi poolt pole hetkel mingit kompenseerimist ettenähtud, kuid loodame, et see peagi tekib. Teadlikumad teavad rääkida, et enamus bussifirmasid kipuvad välismaalt ostetavatelt linnaliini bus-

sidelt tõstukeid eemaldama. Aga nendele asjaoludele vaatamata läks sel sügisel käiku SEBE ekspressbuss, mis sõidab liinil Võru-Tartu-Tallinn. Vajalik on sõiduks eelregistreerimine. Ratastoolibuss tähendab tavapäraste mugavustega kaugliinibussi, milles saab sõita ka ratastoolis reisija. Bussis on igapäevaselt olemas koht ühele ratastoolile, samas on olemas võimalus transportida ka mitut ratastoolis reisiijat. Eks väljasõitudeks tellimine tuleb SEBE-ga läbi rääkida.

Ratastoolibussi kasutamise tingimustest loe lähemalt veebiaadressil www.sebe.ee/ratastoolibuss.

Sõiduplaan

Ratastoolibuss sõidab iga päev liinil 86 Tallinn - Tartu - Võru. Võrust väljub buss hommikul kell 7:00, Tar-

tusse jõuab kell 8:15 ja Tallinnasse kell 10:45. Tallinnast väljub buss kell 16:15, Tartusse jõuab 19:00 ja Võrru kell 20:15.

Buss teeb nõudepeatuse Tallinna lennujaamas ja sõidab edasi bussijaama. Kui mina aga bussi proovisin, väljusin lennujaamas ning istusin 10:55 väljuvale madalapõhjalisele bussile nr.15, mis viib Viru peatusesse. Linnas saab veeta umbes 5 tundi, kui on soov minna tagasi kell 16:15 on väljuva sama bussi Tartu või Võru suunal. Samas võib Tallinnas olla kas või mitmeid päevi, kui leidub ööbimiskoht. Aga kahjuks Tallinnast Tartusse või Võrru minejatel valikut pole ja tuleb leida ööbimiskoht ning veeta Lõuna-Eestis päev või enam, sest buss jõuab sinna õhtul ning ei sõida tagasi enne hommikut..

Pilet

Ratastoolis reisijal peab olema pilet. Tasuta reisivad puudega lapsed ning sügava puudega 16-aastased ja vanemad isikud. Tasuta sõidu õigust tõendab vastav dokument (pensionitunnistus). Abistajale kehtib tavaline pilet.

Koolitatud bussijuhid

Ratastoolibussi bussijuhid on läbinud liikumispuudega inimeste abistamise ning ratastooli tõstuki käsitlemise koolituse. Septembris ELILI esindajate poolt korraldatud koolituse läbisid SEBE töötajad ja antud liinil sõitvad neli bussijuhti. Eriti keskenduti kinnitamisele, teenindamisele ja valehirmude vähendamisele. Nii et ei tasu karta halva teeninduse hirmus ratastoolibussi proovida ja pealegi teeb pidev praktika bussijuhid veelgi paremaks teeninduse osutajaks.

Eelbroneering

Ratastoolikoht on vajalik ette broneerida hiljemalt 48 tundi enne soovitud reisi väljumisaega. Broneerimiseks on vajalik teatada reisija nimi, kontakttelefon, ratastooli tüüp, vajadus tavabussiistme järele, saatja olemasolu ning reisi algpeatus ja lõpp-peatus. Broneeringuid võtavad vastu ja kinnitavad Võru liikluskorraldajad telefonil 786 8721 mob: 525 0070 või e-postil *dispetser-voru@sebe.ee*.

Algul tundub nii pikk etteteatamine veidi ebaõiglane, aga see on kõik ratastoolis reisijate huvides. Nii on bussijuhid ja bussid paremini ettevalmistatud ja rohkem ratastoolis inimesi saavad reisida, kuna teatakse varakult juba istmed välja tõsta. Olgem mõistvad ja rahul SEBE julgusega pakkuda ka ratastoolikasutajatele võimalust sõita bussiga.

Tõstuki kasutamine

Tõstuk asub bussi keskmise ukse juures. Reisija pealeaitamiseks avab bussijuht ukse, seab tõstuki valmis ning tõstab reisija õigele kõrgusele. Edasi liigutatakse ratastool sobivasse kohta ning fikseeritakse kinnitusrihmadega bussi põranda külge kahest või neljast kohast. Reisija koos ratastooliga kinnitatakse lisaks ka turvavööga. Soovi korral võib istuda ka ukse kõrval asuval tavaistmel.

Selleks, et ratastoolibusside vajalikust tõestada, julgustan kõiki ratastoolis liiklejaid bussi proovima. Kui on näha suurt vajadust, siis on ka lootust saada ratastoolibussid ka teistele

liinidele nagu näiteks Tallinn-Pärnu-Viljandi-Valga.

ELS ootab kogemusi ja kommentaare neilt, kes on seda ratastoolibussi juba kasutanud.

Marsruut Lelle-Tallinn-Lelle

Bussijaama viijal kulub 2h

Kokku on 5h sõitu

4h on aega linnas toimetamiseks
(koosolek, kino, söömine, esinemine nt.)

SINNA 2h

Autoga Mäose 8:55

Mäo peatus 9:35

Tallinna Lennujaam 10:45

Järvevana peatuses 10:50

Buss 15 Viruse väljub E-R, P 10:55 ja L
10:47

Kesklinnas 11:10

Linnas võimalik olla 4h ehk 11:10- 15:00

TAGASI 3h

Buss 15 Virust E-R 15:18, L 14:54, P
15:08

Järvevana peatuses E-R 15:30, L 15:05,
P 15:18

Lennujaamas tagasi E-R 15:35, L 15:10,
P 15:23

Bussi vaja oodata E-R 30 min, L 1h, P
47 min

Buss väljub lennujaamast 16:15

Mäo 17:25

Autoga koju 18:00.

Poliitikute tööst aimu saamas

JÜRI LEHTMETS

Kuidas ma Noorte Riigikokku sattusin?

Jaanuri lõpupäevil said minu postkasti kutsed kandideerida Noorte Riigikokku. Kuna mul on tekkinud soov minna ülikooli õppima avaliku haldust, siis tundus antud ettepanek mulle suurepärase võimalusena testida selle eriala sobivust. Teiseks sooviks oli kohata enda sarnaseid noori, keda huvitab poliitika ning maailma asjade üle arutamine. Nendest soovidest kannustatuna paningi sooviavalduse teele. Kaks nädalat enne üritust sain teada, et olen valitud Noorte Riigikogu põhiseaduskomisjoni, mille ülesandeks on aidata inimesi, kellel on raskusi laenu tagasimaksmisega. Juba

enne sündmust asusime meie juhenda- ja **Chirag Mody** poolt ettesöödetud materjale läbi töötama ja arutama teiste komisjoni liikmetega. Nagu päris Riigikogus, nii on ka Noorte Riigikogus 11 komisjoni.

1. päev Noorte Riigikogus

Selleks, et päris igav ei hakkaks, läksin Noorte Riigikokku koos hea sõbra Sveniga, kes kasutab liikumiseks samuti ratastooli. Noorte Riigikogu avamine toimus Eesti Rahvusraamatukogu saalis. Enne ametlikku algust sai tutvutud ka põhiseaduskomisjoni nõustaja Chiragi ja paljude teiste osalistega. Avasõnad lausus Noorte Riigikogu juhataja **Martin Saar**, kelle sõnad juhatasid sisse õiguskantsler **Indrek Teder**i, kes õhutas noori julgelt mõtlema erinevatele lahenduste-

le Eesti ühiskonna arendamiseks, sest just noorte seast tulevad julged muutused. Pärast neid innustavaid sõnu oli aeg tutvuda korraldusmeeskonnaga. Üritusel oli ka meediameeskond, kes asus tegema igaks õhtuks tõsist ajalehte antud sündmuse kajastamiseks.

Üritus jätkus edasi Viimsis, kuhu minnekuks kasutasime TAKi madalapõhjalisi busse. Tee peal vastasin kohaliku ajakirjaniku küsimustele. Kohale jõudes tabas meid halb üllatus, nimelt oli enne äärekivile pääsemist vaja läbida paks lumepuder. Antud takistuse ületamiseks kasutasime relsse, mille asetamise pehmele lumepudrule ja nii pääsesingi kõvemale pinnasele. Viimsi koolis ootasid meid kaks toredat TEN-i vabatahtlikku, kes meile lahkelt abi pakkusid. Otsisin üles põhiseaduskomisjoni ruumid.

Meie hulka kuulusid 20-aastased õigusteadust õppivad Kärt ja Katrin, hetkel Rootsis elav 20-aastane Liis, Euroopa parlamendis sarnasel üritusel osalenud Janet, Dagmar ja meie juhendaja õigusteadust õppiv Chirag Mody. Kui tutvumisring ja ka edasised reeglid suhtlemiseks paika pandud, oli aeg asuda eelnõu kallale. Uurisime, mida keegi antud valdkonnast teab ja millistele lahendustele on keegi mõelnud. Kiiresti saabus lõuna. Vahepeal oli selgunud, et hotellis veidi järsuks nimetatud kaldteest on täiesti võimatu üles saada. Fotokast pilti silmitsedes oli imestus suur, kuna kaldtee nurk oli 45 kraadi ning see oli kahe meetri pikkune ja siledade plaatidega.

Veidi ka Viimsi koolist, kus kogu komisjoni töö aset leidis. Kool on iga-aeg avar ja valgusküllane ning ühes seinas on koguni langeva veega koske meenutav sein. Igal algklassil on oma

Noorte Riigikogu ööbimiskoha Hotell Athena ekstreemkaldtee

WC ja garderoob. Toitlustuse eest vastutas minu hea tuttav Kaarel, kes oli isegi kohvipausid teinud temaatiliseks. Näiteks Eesti teemalise kohvipausi puhul pandi selga koguni rahvariided. Lõuna- ja õhtusöögiks oli klassikaline koolisöökla toit.

Komisjoni töös kippusime ikka ja jälle õiguskomisjoni tööpõllule, kes käsitleb makseraskustesse sattumise ennetamist. Meie pidime aga hoo pis mõtlema lahendusi neile, kes on juba hätta sattunud. Juhendaja Chirag suunas meid õigele rajale tagasi.

Meie lahendusteks olid pankroti lihtsustamine, laenu abil uue laenu kinni maksmise vältimiseks süsteemi sisseviimine, kus laenuandja näeb kliendi rahaga arveldamise kõiki asjaolusid, samuti iseseisev finantsnõustaja, kelleni juhatab sotsiaaltöötaja. Tekkis ka idee, et laenuvõtjad peaks tegema testi näitamaks, kuidas ta on lepingust aru saanud. Nende ideedega läksime kohtuma meie kahe sösarkomisjoniga. Nendeks olid õiguskomisjon ja majanduskomisjon. Teistelgi komisjonidel olid tekkinud sarnased ideed. Majanduskomisjonis oli üks eriti asjalik tüüp, kes tundus jagavat majanduses toimuvat imehästi. Asjade seletamisel kasutas väga palju kehakeelt. Tema kohta võiks öelda, et nägu plakatile ja otse riigikokku.

Kui asjad arutatud, oli aeg minna Viimsi Scotland Yardi pidutsema. Peo koht asus kaubanduskeskuse II korru-

sel, kuhu sai liftiga. Hooletult liftist välja tagurdades oleks võinud trepist alla sõita. Istusime koos teiste komisjoni liikmetega ühes lauas. Olime peo lõpuni ja seejärel läksime bussiga Atheena hotelli, kus tegime tutvust kaldseinaga (järsu nurgaga kaldtee). Egas midagi, kõigepealt Sven oma tooliga trepist üles ja oma tuppä. Siis oli aeg laenata Sveni ratastool ja mind sinna sisse tõsta. Isa hoidis selja tagant ja kaks poissi võtsid jalatugedest.

II päev: eelnõud valmis ja esimene lugemine Viimsi koolis

Teise päeva hommik algas ekspertidega kohtumistega. Üheks neist oli finantsinspektsiooni töötaja Kilvar Kessler, kes esitas väga häid suunavaid küsimusi ja näiteid. Tasakaalustavaks jõuks oli teine komisjoni ekspert Katrin Tallihärm, kes selgitas Kilvari veidi provotseerivate küsimuste tagamaid.

Meie komisjon oli seisukohal, et iga inimene on riigile oluline ja vajab abi.

Tehti selgeks riigi valitsemise suurim keerukus. Riigikogulased peavad nägema riiki kui ühtset tervikut ja suutma näha, kuidas mõjutab iga tehtav otsus tervikut. Nimelt võib üks vale otsus viia kogu riigi uppi ja erinevate vigade vältimiseks ongi seadustel mitu lugemist. Protsess võtab kaua aega, tark ei torma. Kuna enamus rahvast näeb asja ainult oma vaatenurgast, siis nurisetaksegi riigikogulaste otsuste üle, kuna pole suudetud näha tervikpilti ehk kogu läbilõiget Eesti ühiskonnast.

Omandatud teadmistega vaatasime ka üle oma valmiva eelnõu. Siis läks kibekiireks eelnõu kokku kirjutamiseks, et olla valmis kohtumiseks sösarkomisjonidega. Meie kolme komisjoni põhiküsimuseks oli: „Kuidas peaks riik kaitsma inimesi finantsot-

Jüri Lehtmets ja isa Rein Toompeal Noorte Riigikogu eelnõude üle arutamas ja hääletamas

suste tegemisel?“. Kirjutamise tuhinas avastasime järsku, et kell on saanud kolm ja aeg on minna sõsarkomisjonidega kohtuma, et anda viimane lihv ühiseelnõule. Meie ühine nägemus ja

soov oli, et finantsteenuse pakkujad oleksid läbipaistvamad ja hoolivamad klientide suhtes. Kindlasti peaks olema välistatud laenude kinni maksmine teise laenurahaga ehk laenuring. Sel-

liste mõtetega sai mindud Viimsi kooli suurde saali, kuhu olid kogunenud kõik Noorte Riigikogu osalised. Enne kui eelnõude juurde asusime, pidas meile kõne Viimsi vallavanem. Kõik komisjonid tutvustasid oma eelnõusid. Esimesel lugemisel tohib küsida ainult eelnõu sisu täpsustavaid küsimusi, kuid tihti ei suudetud ennast talitseda ja hakati uurima arvamusi erinevates eelnõudes kirjutatu kohta. Noorte Riigikogu esimees pidi tihti inimesi korrale kutsuma.

Kell 21:00 liikusime mööda lumiseid teid Viimsi peakeskusesse. Tihti vedas tool ennast viltu, kui oli vaja mäest üles sõita. Kuna järgmisel päeval oli eelnõude hääletamine ja võimalik ka parandusettepanekuid teha, siis käis kõva *lobby* töö tegemine. Tutvustati oma komisjoni eelnõusid ja arutati ka erinevates komisjonides üles kerkinud teemade üle, alates energee-

tikast kuni vanematoetusteni välja. Arvamused teemade kohta olid väga erinevaid. Meenub arutelu vanemahüvitiste teemadel. Minu arvamus oli, et vanemahüvitis tuleks anda võrdsetel alustel, mitte sissetulekute järgi. Kuid minu vestluspartner arvas, et kõrge sissetulekuga inimesed ei tohi kaotada oma kättevõidetud elatustaset, kuna on võtnud endale erinevaid rahalisi kohustusi, mida ei suudaks elatustaseme langusega enam täita. Õhtu edenedes tekkis meeldiv vestlusring komisjoni liikmete vahel, kus sai juba räägitud maast ja ilmast ning oma igapäevastest tegemistest.

Viimane päev Riigikoguhuones: täiskogu istung

Oligi kätte jõudnud Noorte Riigikogu viimane ja tähtsaim päev ehk siis täiskogu istung. Selleks puhuks sai selga aetud ka ülikond. Sveni ratastoolis

Sven Kõllamets ja Jüri Lehtmets Riigikogu kohvikus Marek Strandbergiga

suundusin hommikusöögilauda. Kuna kolme komisjoni juhendajad puudusid, siis asendas neid **Eric Katskowski**. Nõupidamise lõppedes suundusime kõik üheskoos bussidesse. Meie Sveniga sisenesime Riigikogusse sisehoovis olevat kaldteed kasutades, mis oli vineerplaatidega parandatud. Edasi

liftiga üles ja Riigikogu saali. Ainuke laud, kuhu ma istuda sain, oli saali tagumises reas.

Enne algust pidas kõne **Peeter Kreizberg**. Täiskoguistungi päevakord nägi välja järgmine: kõigepealt oli parandatud eelnõude tutvustamine viieminutilise kaitsekõnega. Järgneva

viie minuti jooksul pärast kaitsekõnet said teiste komisjonide liikmed esitada ründekõnesid. Seejärel toimus 30-minutiline debatt, kus võis esitada küsimusi ja vaielda erinevate eelnõus pakutud lahenduste üle.

Iga eelnõu puhul käis väga elav arutelu, esitati väga asjalikke küsimusi ja kaheldi lausa arvandmetes. Ühesõnaga tõsine tulevärk. Kui päris Riigikogus ka nii kõva andmine käiks, siis oleks Riigikogu infotundi lausa lust vaadata.

Juhul, kui komisjon on tagasi lükanud teise komisjoni liikme parandusettepaneku, võib see liige teha täiskogule ettepaneku parandusettepaneku üle hääletada. Kui debatt on lõppenud ja hääletus toimunud, siis toimub kokkuvõtlik kõne eelnõud kaitsva komisjoni poolt. Lõpuks viiakse läbi eelnõu lõpphääletus 10 minuti jooksul, misjärel Noorte Riigikogu juhatus teatab hääletustulemused ja kuulutab eel-

nõu vastuvõetuks või tagasi lükatuks, sõltuvalt lihthäälteenamusest. Olgu öeldud, et kõik eelnõud võeti vastu, peale eelnõu, mis käsitles hariduslikku kihistumist. Kogu selle tegevuse vahel oli ka lõuna ja kohvipaus. Kuna lõuna oli Riigikogus sööklas, kuhu ratastooliga ligi ei pääsenud, siis pidime meie Sveniga sööma Riigikogu kohvikus. Seal kohtasime Marek Strandbergi, kes oli jälginud oma kabinetis olevalt ekraanilt meie kuumi arutelusid Riigikogu saalis. Otse loomulikult ei saanud me ei üle ega ümber energeetikaga seotud teemadest. Kas rajada tuumajaam või mitte?

Nentisin, et minusuguste saatuseks on tänapäeva Eestis elamine vanematega või hooldekodus. Pakkusin välja idee luua õppeasutuste juurde Tallinnas ja Tartus noortekodud. Idee tundus ka Strandbergile meeldivat. Muideks on meie komisjonis arutluses olevad

lahendused ja ideed ka päevakorral Riigikogu komisjonides.

Kokkuvõtteks

Noorte Riigikogu vastas täiesti minu ootustele. Tore oli näha, et on veel noori, kes tunnevad huvi Eesti ühiskonnas toimuva vastu ja on võimelised arutlema väga erinevatel teemadel. Töö eelnõudega oli väga töömahukas ja nõudis palju kaasamõtlemist ja andis suurepärase pildi saadikute tööst komisjonides. Vastupidiselt üldisele arvamusele leian mina, et riigikogulaste töö ei ole sugugi lihtne, kuna nõuab väga head seoste loomisoskust ja tugevat mõttetööd. Soovitan kindlasti ka teistel Eesti ühiskonnast huvitatud noortel kandideerida 2011 aasta Noorte Riigikokku, kuna see annab võimaluse tutvuda teiste aktiivsete noortega ja arendada oma kõne ja väitlusoskusi ning on üleüldse silmaringi avardav kogemus.

DisNet Prantsusmaal – viimane kohtumine

ALINA POKLAD

Millest mõtlete, kui kuulete sõna Prantsusmaa? Esimesed asjad, mis mul varem pähe tulid, olid Pariis, vein ja juust. Nüüd aga, meenub mulle esimesena vaimustav Bordeaux linn ja inimesed, kellega ma seal kohtusin.

Kohale jõudes võttis meid vastu rõõmsameelne Benedicte, kellega suheldes algul tekkis keelebarjäär – tema ei osanud eriti inglise keelt ja meie ei osanud prantsuse keelt. Esimesest ehmatusest saime aga peagi üle ning järgmiseks päevaks oli see sootuks ununenud. Samas sai selgeks ka tõsiasi, et kehakeel on kõige parem keel – vajaduse korral on vestluspartnerile kõike võimalik selgitada kätega.

Elasime väikeses hotellis Bordeaux kesklinnas. Kõik oli väga mugav, kuid hommikusöögid oleks võinud väheke suuremad olla. Esimesel päeval, kui

kõikide riikide osalejad kohale jõudsid läksime ühe pubisse sööma, kus me üksteistega tutvusime. Olin kuulnud sellest, et prantslased joovad iga

Eesti grupi esimene tutvumine prantslastega ööbimiskoha lähedasel väljakul

söögi juurde veini, kuid minu jaoks oli ikkagi väga imelik see, et nad on alati kained. Ime!

Järgmisel päeval, reedel, oli meil päris tihe programm. Keskpäeval oli meil ühes väga huvitavas, paati meenutavas kohas veinidegustatsioon. Pakuti valget, punast ja roosat veini ning suupisteid. Pärast seda käisime linnavalitsuses, kus meid võtsid vastu linnaisad. Meile räägiti sellest, mida on nende linnas puudega inimeste jaoks juba tehtud ja mida veel plaanitakse.

Mis mulle väga meeldis, oli see, et linnavalitsuse maja suurele platsile (mis oli kui meie raekoda), oli tehtud spetsiaalne tee, kus kivid olid laotud nõnda, et nende peal oli võimalik sõita ka ratastooliga. Üleüldse on Bordeaux väga ratastoolisõbralik linn. Ühistransport, täpsemalt trammid, on hästi ligipääsetavad ning sõidavad nii rahulikult, et isegi rihma ei ole vaja.

Bordeaux' tramm kaugusest lähenemas

Kusjuures, Bordeaux olid kasutusel uued trammid, mis saavad elektrit ainult rööbastest ning sõidavad ka läbi vanalinna, mis mind alguses päris ül-

latas. Kui ma ei eksi, avas need trammiliinid Charles de Gaulle.

Ka olid kõik tänavad ratastooliga liiklemiseks piisavalt laiad ning igal

pool oli olemas ka kaldteed. Lõunatasime poole grupiga (st nendega, kes ei olnud väsinud) ühes vanas kohvikus ning läksime pärast linna ekskur-

sioonile. Kõike, mida seal räägiti, ma muidugi ei mäleta, kuid paar asja siiski meenuvad. Näiteks on vanalinnas keelatud autoga sõita, sest neist levi-

vad heitgaasid määrivad majade seinu. Nägime ka ise paari sellist musta maja, mis olid nii mustad, et tundus nagu neist oleks tuli üle käinud. Enamus maju oli siiski ilusti ära puhastatud. Kuid nagu varem mainitud, saab Bordeaux vanalinnas liigelda trammiga, millega meie ka õhtul oma hotelli juurde läksime. Muidugi ei liitunud meiega seiklusteotsijad Margit ja Triin, kes selle asemel liiklesid jala läbi öise linna.

Laupäeval sõitsime me piltilusasse rannalinna Arcachoni, mis meenutas mulle meie Pärnut. Sõit sinna oli üsna pikk – umbes 2.5 tundi sinna ja tagasi. Seal me lihtsalt jalutasime ning Benedicte näitas meile ühte mäge, millelt avanes linnale suurepärane vaade. Tegelikult oli see mägi ka ligipääsetav, sest selle sisse oli ehitatud lift.

Viimase õhtu veetsime me puuetega inimeste keskuses. Võrreldes meiega

Ekskursioonil suure katedraali ees

on prantslased sammu või paari võrra ees. Neil on olemas tegevuskeskus ning selle kõrval on palju väikeseid majakesi, kus need puuetega inimesed, kes tulevad toime igapäevase eluga, iseseisvalt elada võivad. Kusjuures olid need majad ka täiesti kohandatud. Samuti oli seal ka veidi ühiselamut meenutav maja neile, kes vajavad ööpäevaringset abistamist. Õhtu lõpus esines meile Bordeaux tantsugrupp oma etteastega, millel oli täiesti fantastiline lõpp. Sellele järgnesid lõppsõnad ja kokkuvõtte tervest Disneti projektist.

Võib-olla ei näe me neid inimesi teist korda enam kunagi, aga ma olen kindel, et nad jäävad meie südamesse igaveseks koos nende kolme suurepärase päevaga, mis nad meile kinkisid. Mul väga vedas, et sain osaleda Disneti projektis. Suur-suur aitäh Triinule ja teistele selle võimaluse eest!

Margit ja Jüri Bordeaux' jõe ääres asuvas purskaevus rattaid vette kastmas

Ülikoolide ligipääsetavus Tallinnas

ALINA POKLAD

See kõik oli juba üsna ammu minu elus. Uurisn kõiki õppimise võimalusi, aga see oli neli aastat tagasi ja sel ajal ei osanud ma veel piisavalt eesti keelt, olin tagasihoidlikum ja üldiselt on paljud asjad sellest ajast muutunud. Nii et tuli jälle uurida ja küsida, mis õppimisvõimalused on Tallinnas puudega inimesel.

Kahjuks ei saa ma rääkida kõikidest võimalustest, kuid jutustan sellest, mida mina otsisin ja mida ma leidsin. Tänavu sain kätte oma bakalaureusdiplomi ja uurisin magistriõppe kohta. Kohe võin öelda, et praegustel sisseastujatel on palju lihtsam, sest nii Tallinna Tehnikaülikoolis kui ka Tal-

linna Ülikoolis on olemas kontaktisikud, kes jagavad informatsiooni ja tegelevad puudega inimestega. Nad teavad, millised hooned on kohandatud puudega inimeste jaoks ja millised mitte, mis soodustingimused on olemas jne. Samuti on nüüd olemas spetsiaalsed tasuta õppekohad puuetega inimeste jaoks, kuigi neile saamiseks tuleb kirjutada avaldus ja näiteks TTÜ-s on need kohad olemas ainult bakalaureusprogrammis, TLÜ-s seevastu ka magistriõppes.

Kuna ma töötan, siis on minu jaoks väga oluline, et õpe oleks kas õhtuti või nädalavahetusel ehk kaugõpe. Tegelikult polnud mul palju variante, sest neid kursuseid on tõesti vähe ja minu bakalaureuseharidus pidi olema seotud sellega, mida hakkab õppima praegu.

Minu bakalaureuse eriala oli IT-technoloogia ja seega vaatasin ma kõigepealt järele, mida pakuvad TTÜ ja TLÜ minu alal.

Kahjuks pidin Tallinna Ülikoolist kohe keelduma, sest eriala „Infotehnoloogia juhtimine“ õpetatakse ainult vanas hoones, kuhu ratastooliga pääsemine ei ole võimalik ilma kõrvalise abita. See tähendab, et keegi peaks sind tõstma üles ja alla. Kuna see on kaugõpe ja toimub ainult reedeti ja laupäeviti õhtul, mil ülikoolis ei ole eriti palju üliõpilasi, siis palusin kontaktisikul uurida, kas on võimalik vahetada eriala ruume nii, et need oleksid uues hoones. Kahjuks ei pidanud dekanaat seda võimalikuks, argumenteerides, et arvutiklasse ei ole nii lihtne vahetada, mistõttu loobusin üritamast sellele erialale õppima asuda.

Ma ei saa siimaani aru, miks uues hoones, millest palju räägiti ja mis on kohandatud liikumispuudega inimeste jaoks, ei õpetata erialasid, mida puudelised võivad oma karjääri alustamiseks kasutada. Näiteks on IT ideaalne variant ratastoolikasutajale, aga selle eriala tunnid toimuvad siiani vanas hoones.

Oli veel paar huvitavat eriala, mille kohta vastava dekanadi töötajad lubasid, et vahetavad minu jaoks vanad auditoriumid ligipääsetavate vastu, kuid need alad ei sobinud mulle tunniplaani tõttu. Kuigi see oli kaugõpe, toimusid tunnid neljapäeval enne kella 17.00 – aga tööaeg lõpeb üldiselt alles kell viis.

Lõpuks otsustasin õppida samas ülikoolis, kus varemgi, ehk TTÜ-s. Tunniplaan sobis mulle ideaalselt ja hooned kus toimusid tunnid, olid kohandatud. Kui ma astusin TTÜ-sse neli

aastat tagasi, ei olnud seal tehtud mitte midagi. Olid mõned liftid, kuid ilma abita, ilma poisteta, kes mind tõstsid, ei saanud ma hakkama. Nüüd on tänu Sven Kõllametsale (ta on ise puudega üliõpilane) ja TTÜ juhtkonnale enamus hooneid kohandatud, aga kui kellelgi on tunnid ligipääsmatus majas, siis seda tuleb semestri alguses öelda kontaktisikule ja ruumid vahetatakse.

Kokkuvõtteks võin öelda, et tegelikult on õppimise võimalused olemas, aga enne sisseastumist minekut tuleb väga hoolikalt kõik välja uurida, sest see protsess võtab piisavalt aega ja parem on, kui sa tead kohe, mida tahad õppida.

Tartu Ülikooli ligipääsetavusest

Tartu Ülikooli hooned on suuremas osas vanad ning mõned neist ka ajaloolise väärtuse tõttu kaitse all.

Tartu Ülikooli kodulehel on kirjas: *2009. aasta suve jooksul kaardistas Eesti pädevaimate spetsialistide grupp Tartu Ülikooli õppehooned ratastooliga liikuja seisukohast ning tegi ka ettepanekud puuduste vähendamiseks või kõrvaldamiseks. Kaardistustulemustega on võimalik tutvuda aadressil <http://liikumisvabadus.invainfo.ee>.*

Kahjuks ei ole märke sellest, et ülikool oleks ettepanekuid praktiliselt rakendanud. Ülikooli peahoone on ligipääsmatu nii hoone väljas kui sees asetsevate treppide tõttu. Ülejäänud õppehoonetes on ligipääsetavad matemaatika-informaatikateaduskonna ning sotsiaalteaduskonna majad.

Niisiis tuleks Tartu Ülikooli astumisest huvitatud ratastoolikasutajal valida eriala nende kahe teaduskonna alt, kuigi ka siis võib juhtuda, et mõned ained toimuvad ligipääsmatutes hoonetes.

ELS Pärnu osakonna väljasõit

URVE VIKSI

Meie seltsi Pärnu osakonna liikmed otsustasid 2009. aasta oktoobris korraldada väikse ühisürituse, milleks oli matk Pärnust piki mereäärt Häädemeeste valda. Pärnumaalasena ja palju aastaid Kablis suvilas olnuna olin mereääre mitmeid kordi läbi sõitnud ja suuri avastusretki ei arvanud ees ootavat. Tahtsin lihtsalt olla koos oma seltsiga, sest Olga eestvedamisel on kõik üritused olnud huvitavad. Aga oh üllatust, juba Pärnust välja sõites pööras bussijuht paremale ja ees avanes suvilate-elamute linnak, millest polnud mul aimugi. Tõelised kodud kõige kauni ja kalliga, mis andsid teada sisukate ja tarkade inimeste elust.

Sõitsime läbi Uulust ja nägime silti Silkini puhkekodust, kus me kogu seltsiga laagrit pidasime ja meenutasime seda toredat koosveedetud aega.

Jõudsime Võistesse, kus võlus värске suitsukala ja rooside lõhn. Kiviviske kaugusel oli ääretu meri. Ega ilmaasjata ei rajatud siiakanti nõukogude ajal kosmonautide suvilat, kus puhkasid Valentina Tereškova ja teised. Enamik maju puhkebaasis lagunesid peale Vzmorje puhkebaasi omanike lahkumist ja müüdi erakätesse. Nüüd on mõned majad korda tehtud ja suur osa haljastuse ilust taastatud.

Olime jõudnud Häädemeeste valda. Häädemeeste alevikust algaski meie ekskursiooni põhiline osa. Tutvusi me Häädemeeste kirikuga, millel on

Kaunis Häädemeeste kirik

oma aura, võlub arhitektuuriga ja tunde pühast paigast. Suuremaks üllatuseks oli Häädemeeste muuseum, mis oma vanuselt hakkab saama ainult

20-aastaseks, kuid annab hea ülevaate kunagi kuulsatest kaptenite külast ja HÄÄDEST MEESTEST, kelle järgi ongi see koht saanud oma nime. Siin oli antud võimalus elada isegi leeprahaigetel, aidati õnnetuid ning merehädalisi ja tehti hääd tööd, ehitades Eesti esimesed kaugsõidupurjekad.

Nüüdki tundsiime, et oleme tulnud külla häadele inimestele, sest muuseumi juhataja **Tiiu Pukk** seletas lahti siinse elu nii põhjalikul moel, et tundsiime ära haruldase suhtumise ümbritsevasse inimestesse, kokkuhoidmisse ja armastuse kodupaiga vastu. Kuidas siis muidu kaunistaksid seinu maa-

lid, milles tunned selgelt ära kaluriküla, eriti **Ott Kallase** maalil. Kunstnik lahkus 1946.a. Ameerikasse, kuid tal ei katkenud side selle paigaga.

Häademeeste kihelkonna vanasõnad räägivad enda eest:

* Metsas piab ikka kõveraid puid ka olema, kust sa muidu ära tunned, meuksed need sirged on.

* Mõni kala ojub igas vees.

* Iga lind kannab seuksi sulgi ja iga mees seukest kuube, mis ta väärt on.

Edasi sõitsime Kablisse. Esimeseks kohaks oli Kabli looduskeskus, mis kannatab ekspositsioonide kujunduse kui kui teeninduse vastuvõtu poolest välja võrdluse maailma parimate looduskeskustega. Imetlesime seal seenenäitust, kui lahke juhataja **Malle Alanurm** tuli meiega ja tegi meile 3,5- tunnise ekskursiooni mööda Kablit. Oh, mida me siin nägime ja kuul-

Kabli looduskeskus

sime! Kõike ei jõuagi ära märkida. Kabli linnujaamas jälgitakse lindude rännet ja rõngastatakse kuni 20 000 lindu. Meile räägiti ja näidati rõngastamist, tutvusime pisima linnu-päkapikuga. Käbedamad meist võtsid ette käigu mere äärde. Saime reisil teada, et suurtormi ajal hakkas Kabli jõgi tagurpidi voolama, moodustades kaugemal tammi.

Kablis on oma värv ja lõhn. Siin on vintske rahvas, kes elab üle tormid ja masud. Rahvaarv siin ei kahane ja vajadusel tulevad kõik appi. Nii juhtus ka purjeehitajate mälestusmärgi (kaks võimast paadikujulist kivi vastamisi) kaitsmisega. Nimelt jäi mälestusmärk uusomaniku maale, see aga esitas ultimatum, et kui kolme päeva jooksul mälestusmärki sealt ära ei koristata, siis teeb traktor puhta töö. Rahvas tuli kohale ja mälestusmärk toodi auväärsesse kohta. Uusmaaomaniku maa

kasvab aga võsasse ning seal pole elu edasi läinud.

Lõpetasime oma reisi kuulsas Kabli pagaris pirukate ja saiade söömisega, mis olid alles ahjusoojad, pehmed ja maitsvad. Ostsime pagari õues seisvalt kalaautolt kala kaasa ja sõitsime Lapanina hotelli, mis on oma ajast ilmselt pool sajandit ees. Paik müüb, kau-

nis hoone ja hea teenindus müüvad. Tegime meiegi mõned tiirud, imetlesime ja vaatasime, kuidas merelained maanduvad vastu hotelli seina.

Kui õhtu hakkas kätte jõudma, leidsime, et on aeg koju sõita. Laekunud muljeid oli kuhjaga ja positiivne elamus andis kõigi osalejate hingele ja elule midagi juurde.

Vaade Kabli rannale

Meie suur õnn – meie väike Nastja

ALINA POKLAD

Ma kohtusin Liina Visnapuuga kaks aastat tagasi, enne Villa Benitas toimunud suvelaagrisse sõitmist. Mäletan väga hästi kuidas majast väljus noor elektritastoolis naine, kelle kõrval kõndis kena noormees. Liina tutvustas end ja oma kaaslast ning kuni bussi saabumiseni vestlesime veidi ilmast, laagrist, seltsist ja muust.

Sõidu alguses oli mul peas ainult üks mõte – “kas see oli Liina abikaasa või ei?”. Ma tahtsin seda küsida, kuid kartsin eksida ning tekitada ebamugavat olukorda. Villa Benitasse kohale jõudes, olin ma juba kõigest aru saanud. Vaid üksteist siiralt armastavad inimesed suudavad näidata

teineteise suhtes üles nii palju hellust, hoolitsust, austust ja armastust. Justkui tõendiks sellele armastusele sündis siia maailma 2009. aasta suvel väike ime – Nastjake. Minu arvates väärib tähelepanu ja lugupidamist, et Liina sai emaks vaatamata tema haigusele, hirmule, masule ja eelarvamustele.

Lapse sünn on väga eriline sündmus ja seda ei juhtu mitte väga tihti meie liikmete peredes ning ma usun, et kõik meie liikmed (eriti noored neid, kes on ratastoolis nagu Liinagi ja kes mõtlevad tulevikus emaks või abikaasaks saamisele) tahaksid teada natuke ne rohkem, kuidas see kõik võimalikuks sai.

Kõik ootasid Liinat perega jõulupeole, kuid kahjuks ei saanud nad tulla. Muidugi ootame neid mõnele teise-

Liina koos armsa Nastjakesega

le üritusele, et ise ilmaimet kaeda ja pärida. Kuid seniks otsustasin Liinat intervjuuerida.

Liina, kui kaua te olete juba Sashaga koos olnud? Kuidas te tutvusite?

Aleksandriga oleme koos juba üle seitsme aasta. Tutvusime 2002. aasta suvel sõprade kaudu. Kohtusime ja hakkasime varsti ka koos elama.

Kas te mõtlesite lapse saamisele? Rääkisite te arstidega? Mida nad ütlesid?

Muidugi me mõtlesime ja rääkisime lastest, aga kuna olime nii kaua kahekesi olnud, harjusime sellega. Arstid ei rääkinud midagi konkreetset – nad suhtusid minu soovi last saada pessimistlikult.

Milline oli Sasha reaktsioon, kui ta sai teada, et saab varsti isaks?

Ta oli väga õnnelik. Tema reaktsioon oli väärt tõelisele mehele ja isale.

Millal said teada, et ootad last?

Sellest, et ma olen rase, sain teada, kui olin juba kiirabiautos. Mind viidi

neerukrampide kahtlusega haiglasse, kui autojuht ütles: „Ta karjub nagu sünnitav naine. Ainult nemad karjuvad nii,“ ning sõitis hoopis sünnitusmajja. Ta päästis sellega minu elu.

Kas sa ei kahtlustanud, et rase oled? Ei olnud iiveldust või muid sümptomeid?

Peale kaalutõusu midagi muud ei olnudki. Olin väga rahulik.

Ma tean, et enamik lihaseprobleemidega naisi sünnitavad keisrilõikega. Kas ka sina?

Ei, oli liiga hilja ja ma pidin ise sünnitama. Sünnitus kestis kaks tundi ning kõik läks väga hästi. Kui mu tütar kell kaks öösel sündis, kogesin ma sellist õnne, mida ma ei ole tundnud kunagi varem oma elus.

Millal täpselt Nastjake sündis?

Meie tütreke sündis 22.06.2009 kell kaks öösel.

Kuidas te talle nime valisite?

Me mõtlesime enne nimepanekut kaua. Kui leidsime nime, siis me mõistsime, et see on väga õige nimi. Anastasia tähendab kreeka keeles taas elustajat ja see sobib talle väga hästi. Ta on meie elu suurim stiimul.

Kelle moodi ta on?

Rohkem isa moodi! Seda ütlevad kõik esimesest päevast saati. Samas on tal ka olemas minu tunnuseid välismuses ja iseloomus.

Kuidas ta areneb? Kas ta on terve?

Ta areneb täiesti normaalselt, nagu teised lapsedki. Ta on sündinud enne aegsena ning on sellepärast veidi nõrk, kuid arenes väga kiiresti oma vanusele järgi. Arstide sõnul on temaga kõik korras.

Räägi mulle oma tunnetest. Kuidas on olla ema? Kas te veedate koos aega, kes teid aitab?

Millised on raskused, kui ema on ratastoolis? Kas riik või linn aitab?

Emadus on kõige suurem õnn elus. Ma sain sellest aru, kui mu laps esimest korda nuttis ning see tunne jääb minu- ga elu lõpuni. Tahtsin talle anda kogu oma südame – seda armastust ei saa võrrelda mitte millegagi. Me veedame kogu aja koos oma tütreaga – toidame ja peseme teda, mängime ja jalutame temaga. Tegemist on piisavalt.

Elame praegu minu vanemate juures. Minu ema aitab meid, sest Nastjake on veel väike. Olla ratastoolis ja ema on väga raske – on vähe asju, mida saad ise teha. Ma ei saa tema juurde öösel minna, teda üksi toita ja pesta. Isegi kallistamine on ilma isa või vanaema abita võimatu. Jääb üle ainult vaadata ja tegevust juhtida. Aga kui peres on kõik korras – on olemas armastus ja arusaamine – on kõik kergem. Nii on ka meie peres.

Riik maksab mulle emapalga miinimumi – sellest piisab lapse toitmiseks,

mähkmete ostmiseks ning ka mõne muu väiksema asja ostmiseks tütrele. Linn maksis meile 5000 krooni sün- nitoetust. Me ei kaeba, meil on kõik, mis vaja.

Kuidas reageerisid sugulased uudisele?

Kõik olid alguses šokis nagu meiegi. Heas mõttes šokis siiski. Kõik on õnnelikud ja jumaldavad Nastjakest.

Kas sa toitsid last rinnaga?

Kahjuks ei. Piima oli vähe ning sellest piisas ainult üheks kuuks. Esimesel kuul oli Nastja vanaemaga Mustamäe haiglas, sest oli enneaegne. Pidime talle piima pudelisse panema ja takso- ga haiglasse saatma.

Kuidas beebi öösel magab? Mil- line ta iseloom on?

Ta magab väga hästi. Tal on väga kannatlik ja taktitundeline iseloom. Ta on väga tähelepanelik – ta vaatleb kõike, näiteks jooniseid pluusidel, täh-

ti, numbreid ja muud. Talle meeldib, kui ma talle laulan.

Kas sa unistasid emaks saamisest või arvasid, et see pole sinu jaoks?

Olen alati tahtnud emaks saada, kui- gi see tundus ebareaalne. Praegu on see juba tõelisus, jääb üle ainult rõõ- mustada.

Kas oled mõelnud kinkida Nast- jale venna või õe?

Praegu ei ole plaanis, aga mis elus edasi toimub, seda veel ei tea. Tahak- sin lapsele rohkem anda. Kõigepealt on vaja kasvatada üles üks laps, pärast näeme, kuidas läheb.

Enda ja juhatuse nimel soovin Liina- le ja tema perele õnne ning et ta tütar kasvaks terveks ja tubliks ning rõõ- mustaks oma vanemaid. Usun, et ta saab juba ise emale sülle minna, teda kallistada ja talle öelda: „Ema, ma ar- mastan sind!“

Nastjake

Paar sõna pärilikkusest

Kui emaks või isaks saada soovijal on retsessiivne pärilik haigus (kahest haigusega seotud geeni alleelist on ainult üks defektiga), siis on lapsel võimalik haigus pärida ainult juhul, kui mõlemad vanemad kannavad defektiga geeni. See positiivne väljavaade kehtib üldiselt spinaalse lihaskatroofia (SMA) korral.

Dominantse haiguse puhul on aga lapsel 50% tõenäosus haigus pärida. Nii on lugu näiteks kõige sagedamini esineva, *facioscapulohumeral* (FSHD) ehk *Landouzy-Dejerine* lihaskatroofiaga.

Kui sellises olukorras olevad vanemad soovivad tingimata tervet last saada, on neil ELSi andmetel järgnevad võimalused:

- Rasestuda ning lasta loodet testida, kui on võimalik süstlaga võetud proovi abil haigust tuvastada (FSHD puhul u. 12. rasedusnädalal). Meditsiinilisel näidustusel on seejärel võimalik rasedust katkestada 20. nädalani.

- Kunstlik viljastamine ehk lasta munarakke testida ja viljastada ainult terved rakud. Haigekassa rahastab *in vitro*

viljastamise teenust meditsiiniliste näidustuste korral. Meetodi efektiivsus on umbes 15%, seega tuleb enamasti läbida mitu ravitsükli, mis sisaldavad ka hormoonravi.

Meeles tuleks pidada, et ema või isa haiguse tõsidus ei määra tingimata lapse haiguse tõsidust. See tähendab, et lapsel võib haigus avalduda leebemal kujul – aga ka rängemalt.

Mõnede haiguste korral võib rasedus mõjuda ema füüsilise negatiivselt. Ühe 38 naist ja nende 105 rasedust hõlmava uuringu kohaselt raporteerisid 24% *facioscapulohumeral* lihaskatroofiaga emadest, et raseduse tagajärjel süvenes neil haiguslik seisukord ning ei taastunud ka pärast sünnitust. Teisalt väidavad mõned neuroloogid, et rasedus ei tohiks selle haiguse puhul erilist rolli mängida.

Täpsemat infot tuleks küsida geneetikult ning neuroloogilt. Kui aga arst võimalusi selgitamata üritab Teilt lapsesaamise mõtet peast pühkida – nagu väheinformeeritud inimesed eelarvamuste tõttu vahel kipuvad tegema – siis otsige teine spetsialist.

Abivahendeid ratastoolis vanemale

Esemed saadaval Taani firmast Kayser-Betten, koduleht www.kayserbetten.dk, e-mail info@kayserbetten.dk.

Üles-alla liigutatav lapsevoodi, mille alla saab ratastooliga mugavalt sõita

Madrats lapse süleshoidmiseks, kinnitatakse ratastoolis vanema põlvedele

Jõululõuna 2009
Tallinnas
restoranis Berliin

*Stiilivõtmeks
tutid ja lipsud*

Pildistanud Avo Veske

